IBOLYA TIBOR

Az első magyar kriminalisztikai tankönyv és szerzője

A kriminalisztika első hazai tan-és kézikönyve 115 évvel ezelőtt, 1897.-ben jelent meg Losoncon, Endrődy Géza csendőr főhadnagy tollából *„A bűnügyi nyomozás kézikönyve a m. kir. csendőrség, városi és járási rendőrhatóságok, valamint vizsgálóbírák, királyi ügyészségek s általában a bűnügyekkel foglalkozó egyének részére”* címmel. Ahogy a szerző azt a címlapon is feltüntette a mű nem teljesen önálló munka, hisz Endrődy felhasználta *„Dr. Grosz János grazi cs. kir. államügyész”* az osztrák csendőrség részére írt munkáját és egyéb forrásokat is.

A kriminalisztika iránt érdeklődő olvasó számára „Grosz János” neve ismerős lehet, és valóban, ő nem más, mint Hans (Johann) Gross, korának egyik legkiválóbb büntetőjogásza, gyakorlati szakembere és szakírója, aki 1893.-ban megjelent a „Vizsgálóbírák kézikönyve” című kétkötetes munkájával tulajdonképpen megteremtette a kriminalisztikát, mint önálló tudományágat. Az előszó szerint Endrődy a szerző engedélyével fordította le a könyvet, azonban *„speciális viszonyaink szerint”* átdolgozva és egyéb forrásokkal kibővítve jelentette azt meg.

Az illusztrációkkal is ellátott, 1898-ban Budapesten másodszor is kiadott könyv, igen nagy hatással volt nem csak a magyar bűnüldözés gyakorlatára, de a bűnüldözésről való közgondolkodásra is. Bár már 1911.-ben megjelent egy másik komolynak tekinthető munka is a témában[1]több évtizeden keresztül a vitéz Ridegh Rajmond és Olchváry Milvius Attila csendőr őrnagyok által jegyzett 1930.-ban kiadott *„Bűnügyi Nyomozástan”*-ig, a nagyközönség és a szakma számára magyar nyelven szinte egyedül elérhető, a nyomozással átfogóan foglalkozó szakkönyv maradt.[2]

A szerzőről

Kisendrédi Endrődy Géza 1851. november 27. napján született az akkor Heves vármegyéhez tartozó Tar községben (ma Nógrád megye). Középiskoláit Késmárkon, Losoncon és Debrecenben végezte, majd joghallgató lett Pozsonyban. 1872.-ben belépett a magyar királyi honvédséghez, ahol a pozsonyi tisztképző tanfolyamon előbb hadapród vizsgát tett, majd a Ludovika Akadémián letett vizsga után 1874. november 01. napjával hadnaggyá nevezték ki a magyar királyi 64. számú esztergom-komáromi honvédzászlóaljhoz. Honvédtiszti rangjáról azonban már 1875. év decemberében lemondott, hogy feleségül vehesse Fellner Etelkát,[3] akivel a Nógrád megyei Vecseklő községben (ma Vecelkov, Rimaszombati járás, Szlovákia)

---

[1] SOLTÉSZ Imre — KÁRMÁN Elemér: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára. Budapest, 1911. Ennek a tankönyvnek a magas szakmai színvonalára - mivel nem tudunk fennmaradt példányról - csak az 1926.-ban kiadott második és bővített kiadása alapján lehet következtetni.

[2] Az „Endrődyre” még az 1940-es években is hivatkoztak a Csendőrségi Lapok tanulsága szerint.

[3] A fiatal tisztek társadalmi rangja megkövetelte, hogy nősülésük esetén a leendő feleség családja ún. kauciót tegyen le, amely azt hivatott biztosítani, hogy a tiszt a házasság után sem kerül rosszabb anyagi helyzetbe, mint előtte, hisz a feleség nem dolgozhatott, a tiszt fizetéséből, vagy a család jövedelméből kellett megélniük. Ha a kauciót a menyasszony családja nem tudta letenni, a házasságkötést nem engedélyezték. Ez az akkori viszonyok között a kapcsolat megszüntetésével járt, vagy azzal, hogy a tiszt kilépett a hadseregből, ami így bizonyíték volt az őszinte szerelmi kapcsolatra.

telepedtek le. 1883.-ig ebben a községben működött körjegyzőként, majd kérte az 1882. évi január 01. napjával megalakult magyar királyi csendőrséghez történő átvételét. 1883. május 16. napján osztották be próbaszolgálatra a 2. számú csendőrparancsnoksághoz, a tiszti szakvizsga letétele után 1883. november 01. napján nevezték ki hadnaggyá. 1884. február végéig másodsegédtiszt Szegeden, majd 1886. augusztus 31-ig Versec községben (ma Opština Vršac, Szerbia) szakaszparancsnok. Szeptember 1-től kerületi segédtiszt Szegeden. Főhadnaggyá 1886. november 1-én lépett elő. 1887. május 1-én Versecre helyezték vissza, majd 1888. szeptember 1-én a IV. számú csendőrkerülethez Miskolcra vezényelték. Itt állomásozott nyugállományba vonulásáig, mely „testi törődöttsége folytán" 1895. évi május hó 1-ével következett be.

Endrődy Géza és neje[4]

Nyugdíjazása után Esztergomban megalapította a „Magyar Csendőr" című szaklapot, amelynek első száma 1896. január 4. napján jelent meg. A lap irodalomtörténeti érdekessége, hogy abban többször publikált Krúdy Gyula is.[5]Endrődy a lapot egészen 1896. év augusztusáig szerkesztette, majd amikor az összeolvadt a „Rendőri Lapok" című folyóirattal, annak is egyik szerkesztője lett. Reaktiválása után előbb Losonc város rendőrkapitánya volt (ekkor jelentette meg nyomozási kézikönyvét), majd 1898. március 1-én Békés vármegye főispánja Gyula város rendőrkapitányává nevezte ki. Mint rendőrkapitány halt meg 1900. szeptember hó 12-én. A gyulai római katolikus temetőben temették el.[6]Haláláról az akkori idők legnépszerűbb képes hetilapja a „Vasárnapi Újság" is megemlékezett.[7]

---

[4] A kép forrása: Hubay Miklós: Fejezetek egy önéletrajzból. Új Írás, 1978/1. 113–128. p.; Pályám emlékezete-sorozat. http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?docId=0000003217&secId=0000474393&mainContent=true&mode=html Hubay Miklós édesanyja Endrődy Géza lánya volt. A négy Endrődy lány híres volt a szépségéről.

5 BODRI Ferenc: Apokrif Krúdyról. http://home.hu.inter.net/kortars/0111/bodri.html

6 Dr. PRESZLY Lóránd: A csendőrség úttörői. Budapesti Hírlap Nyomdája 1926.

[7] Vasárnapi Újság 1900. évi 38. szám (1900. szeptember 23.)

A magyar irodalomtörténet által is számon tartott,[8]hat gyermeket felnevelő, németül és szerbül is beszélő Endrődy Géza, magas, erős testalkatú férfi volt, akinek csendőr (rendészeti) szakismeretei az átlagot jóval meghaladták. Szépirodalmi próbálkozásain és kriminalisztikai kézikönyvén kívül több egyéb szakmai munkája is megjelent.[9]

A bűnügyi nyomozás kézikönyve

A 281 oldalas könyv rövid előszavában a szerző elárulja személyes motiváltságát; *Azzal az ambícióval dolgoztam e munkán, hogy különben is szegény szakirodalmunkat egy hasznavehető és hézagot betöltő művel fogom gyarapítani.*[10]A könyv az előszón kívül összesen tizennyolc fejezetet tartalmaz, amelynek fejezetcímei a következők:

I. A csendőrről
II. A kikérdezésről
III. A helyszíni szemle
IV. A szakértőkről
V. A gonosztevők furfangjairól
VI. A tolvajnyelvről
VII. A cigányokról
VIII. A babonáról
IX. A lőfegyverekről
X. Különféle ismeretek
XI. A lábnyomokról és egyéb nyomokról
XII. A vérnyomokról
XIII. A titkosírásokról
XIV. A lopásról
XV. A csalás és hamisítás
XVI. A gyújtogatásról
XVII. A testi sértésekről
XVIII. A csendőr teendői szerencsétlenségek alkalmával

A fejezetcímeken belül további címek is vannak (pl. a „*Különféle ismeretek*" című fejezet az alábbi címeket tartalmazza: *„Vázrajz készítése", „Széttépett iratok összeállítása", „Az elégett, illetve az elszenesedett papirral való eljárás")*.

A fejezetcímek alapján látható, hogy a könyv egyaránt tartalmaz a kriminalisztika klasszikus felosztása szerint krimináltechnikai *(„A lőfegyverekről", „Különféle ismeretek", „A lábnyomokról és egyéb nyomokról", „A vérnyomokról", „A titkosírásokról"*), krimináltaktikai *(„A kikérdezésről", „A helyszíni szemle", „A szakértőkről", „A gonosztevők furfangjairól")*, illetve kriminálmetodikai tudásanyagot *(„A lopásról", „A csalás és hamisítás", „A gyújtogatásról", „A testi sértésekről", „A csendőr teendői szerencsétlenségek alkalmával"*).

---

[8] SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái I–XIV. Budapest: Hornyánszky. 1891–1914. online hozzáférés: http://mek.niif.hu/03600/03630/html/e/e04703.htm

[9] Pl. *„Magyar katonai irálytan" (1896), „Magyarország rendőrsége és az államosítás" (1898), Útmutató a nyomozó szolgálatban (1899), Alapvetés a csendőr erkölcsi neveléséhez (1902)*

[10] ENDRŐDY Géza: A bűnügyi nyomozás kézikönyve a m. kir. csendőrség, városi és járási rendőrhatóságok, valamint vizsgálóbírák, királyi ügyészségek s általában a bűnügyekkel foglalkozó egyének részére. Losonc,1897. 2. old. Az idézeteket betűhíven közlöm.

„A csendőrről” című I. fejezet vegyesen tartalmaz etikai, munkaszervezési, krimináltaktikai és egyéb ismereteket, köztük nem utolsó sorban olyan gyöngyszemeket, mint pl. az alábbi sorok:

Igen gyakran hasznos eredményt hozhat a nyomozó csendőrnek az a közmondás is, hogy keresd az asszonyt! (...) A legegyszerűbb bűnesetektől kezdve a legmagasabb politikai pörökig mindenütt ott van az asszony.[11]

Ezt az alapigazságot nem áll szándékomban megkérdőjelezni, de véleményem szerint sokkal nagyobb jelentősége és a mai napig megszívlelendő tanulsága van Endrődy Géza e fejezetben írt alábbi mondatainak:

A nyomozás kimenetelére leghátrányosabb az, hogy a tettest egy bizonyos emberben véljük és ha egyedül ezen irányban haladunk mindaddig, míg kétséget kizárólag bebizonyíttatik, hogy a vélt egyén nem tettes. Mert ezen hamis nyom által rendszerint sok időt fecsérlünk el a nélkül, hogy figyelmünket más irányba is kiterjesztettük volna s ez alatt az eredményt ha nem örökre is, de legalább hosszú időre kockáztattuk.[12]

Ezekben a mondatokban a kriminalisztikai gondolkodás egyik legfontosabb eleme, a kételkedés fontossága érhető tetten, illetve az, hogy a felderítés során mekkora jelentőséggel bír a különböző verziók szerepe a végül helyesnek bizonyuló tényállás megállapíthatóságában. Endrődy szép, veretes magyarsággal megfogalmazott gondolatai ezért a mai napig igazak és aktuálisak!

A könyv IV. fejezete *(„A szakértőkről”)* szól. Hans Gross nyomán Endrődy az alábbi sorokkal kezdi a fejezetet:

A szakértőknek a bűnügyi nyomozások számos esetében döntő szerepük van. És a szakértők által elért eredmények még nagyobbak lennének, ha a nyomozással foglalkozó közegek mindig tisztában volnának azzal, hogy mikor kell a szakértőhöz fordulni és mily esetekben adhatnak azok a nyomozó csendőrnek, rendőrnek, vagy bírónak útbaigazítást.
Nagy hiba tehát, hogy oly ritka esetben vesszük igénybe a szakértőket, azt hívén, hogy vagy nincsen reá szükség, vagy hogy úgysem érünk vele célt:holott nem is gondolhatjuk, mily messzeható némelykor az illető szakértői tudása.
Az is öreg hiba, ha nem ahhoz a szakértőhöz fordulunk, akihez kellene (...)[13]

Ezekből a gondolatokból minimum kettő még ma is aktuális, hisz a nyomozó hatóság gyakran ma sincs tisztában azzal, hogy a nyomozás folyamatában mikor kell a szakértőt kirendelnie, illetve még az is előfordul, nincsenek tisztában azzal sem, hogy az ügyben egyáltalán milyen szakértőt kell kirendelni, nem is beszélve a szakértőnek feltenni szándékozott kérdésekről. Az előbbi az átgondolatlan nyomozási taktika, illetve annak hiánya következménye, az utóbbi „csak” sima tudatlanság, a vonatkozó jogszabályok ismeretének hiánya.[14]

---

[11] ENDRŐDY id. mű 11. old.
[12] ENDRŐDY id. mű 9. old.
[13] ENDRŐDY id. mű 56. old.
[14] Ma a két irányadó jogszabály *a 9/2006. (II.27) IM rend. az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az ahhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről*, illetve a *282/2007. (X.26) Korm. rend. a szakterületek ágazati követelményeiért felelős szervek kijelöléséről, valamint a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről.*

Endrődy a szakértőkkel kapcsolatban több érdekes (a kornak természetesen megfelelő) gyakorlati példát is idéz a megfelelő szakértő kirendelésére és a nekik feltehető kérdésekre, de pl. ebben a fejezetben tárgyalja a „górcső" (mikroszkóp) használatát is, mégpedig igen részletesen. A górcsövet vérnyomoknál, ürüléknél, hajnál (valamint a *„férfi és női szeméremtesten lévő hajképződményeknél"*), mérgezési eseteknél, írások, szövetek és egyéb anyagok (itt ruhaszövetre értve), valamint *„piszok és rondaság"* megvizsgálásánál javasolja használni.[15]

A könyv VI. fejezete („A tolvajnyelvről") miatt Endrődy Géza könyvére rendszeres hivatkoznak a szleng kutatásával foglalkozó nyelvészek, bekerült a magyar szlengkutatás bibliográfiájába is.[16]Ez a fejezet természetesen nem Hans Gross művéből származik, azonban a fejezetben közölt, mintegy 800 szóból álló szószedet nem Endrődy munkája – kivéve a „magyar tolvajszótárt" megelőző rövid bevezetést – hanem Berkes Kálmán fővárosi detektívfelügyelő korábbi gyűjtésének átvétele,[17]ahogy azt egyébként a hivatkozott bibliográfia tartalmazza is. Endrődy azonban nem plagizált, a bevezetésben jelezte a szótár forrását:

(...) Berkes Kálmán fővárosi államrendőrségi felügyelő állította össze s ez a gyűjtemény már azért is kiváló beccsel bír, minthogy a gyakorlatból, a tolvajokkal való közvetlen érintkezésből szereztetett.[18]

A könyv VII. fejezete *(„A cigányokról")* az utóbbi évek szomorú közbiztonsági fejleményei és részben annak átpolitizáltsága miatt különös utóéletet kezdett el élni,[19] ezért érdemes ezzel a fejezettel egy kicsit részletesebben foglalkozni.

A fejezet bizonyosan nem Hans Gross művének fordításából származik, az Endrődy Géza munkája, azonban szerepel benne több, Endrődy által konkrétan megnevezett szerzőtől, így pl. Wlislocki Henriktől[20] származó idézet is. Amit itt rögtön le kell szögeznünk az, hogy kétségtelen tény, *„A bűnügyi nyomozás kézikönyve"* itt is, és a könyv egyéb részeiben is mai szemmel előítéletes és megengedhetetlen módon ír a cigányokról. Endrődy szerinte pl. a cigány:

Legnagyobb szerencséjének tartja, ha határtalan lustaságának hódolhat s azért a munka emberétől törvényellenes úton, furfanggal, lopással igyekszik mindazt megszerezni, amire csekély igényeinek kielégítése végett szüksége van.[21]

Endrődy ilyen és hasonló kijelentéseit azonban nem ragadhatjuk ki abból a korszakból és abból a közegből, amikor és ahogy azok megszülettek. Ne feledkezzünk el arról, hogy a könyv megszületésének idején a büntetőjogban még javában virágzott a Cesare Lombroso nevével fémjelzett kriminálantropológiai irányzat, amely a született bűnöző kategóriájának

[15] „Piszok és rondaság" alatt gyakorlatilag a mikro méretű anyagmaradványokat értve.

[16] KIS Tamás: A magyar szlengkutatás bibliográfiája. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai. 68. szám. Debrecen, 1996. http://mek.oszk.hu/01700/01783/01783.pdf

[17] A tolvaj élet ismertetése. Írta BERKES Kálmán fővárosi m. kir. államrendőrségi felügyelő. Budapesten 1888.

[18] ENDRŐDY id. mű 115. old.

[19] Egyaránt előszeretettel hivatkoznak rá a „cigánybűnözést" emlegetők és a bűnüldöző hatóságok „hagyományos rasszizmusát" hangoztató jogvédők is.

[20] Az erdélyi származású Wlislocki Henriket (1856-1907) minden idők egyik legnagyobb cigánykutatójának tartják még ma is. Abból, hogy Endrődy az ő műveit is tanulmányozta látható, hogy kíváncsisággal, a megérteni vágyás szándékával, és nem eleve előítélettel fordult a cigányság felé.

[21] ENDRŐDY id. mű 145. old.

bevezetésével rendkívül nagy hatást gyakorolt a korszak – gyakorlati tapasztalatai miatt az egyszerűsítésre egyébként is hajlamos – bűnüldözőire.

A gyakorlati tapasztalatok szerepét azért kell kihangsúlyoznunk, mert ebben az időben valóban komoly köz-és vagyonbiztonsági problémát jelentettek a hagyományos életmódjukat feladni nem akaró és nem is tudó vándorló cigánykaravánok. A téma szakértője könyvében idézi pl. a Sopron megyei Vág község bírájának 1905-ben a megyéhez intézett kétségbeesett levelét, amelyben természeti csapáshoz hasonlította a „kóborcigányok" által a termésben okozott károkat.[22]Ugyanő közli azt a statisztikai táblát is, amely a cigánykriminalitás struktúráját az 1906-1914 és a 1923-1940 között jogerősen elítéltek száma alapján mutatja be. Ebből kiderül, hogy a lopás miatt elítéltek között döbbenetesen magas számban szerepeltek cigányok (számarányuk az összes elítélthez viszonyítva 55,99% volt).[23]

Endrődy azonban felismerni vélte azokat az okokat is, amelyek miatt a cigányok ilyenné váltak. Ezek egyike szerinte a cigányok nem kellően keresztény lelkülete, homályos ismereteik a keresztény vallásról, amely állítását érdekes és a cigány nyelvben való jártasságát is bizonyító módon vezette le.[24]A cigányokról általa festett kép azonban nem egyoldalúan elítélő és bizonyos megértést is mutat:

Az a természet ellen való küzdelem és folytonos üldöztetés, melynek a vadállat van kitéve, az emberi termettel s különös értelmiséggel összepárosítva oly élő lényt teremtenek, mely némely irányban semmire, bizonyos tekintetben pedig mindenre képes. Mindezekhez hozzá kell gondolnunk, hogy Európában való fellépte óta a cigányoknak egyedüli célja és igyekezete arra a szűk gondolatkörre szorítkozik, hogy szabadon és függetlenül vándorolhasson amerre akar; nem kíván más felett uralkodni, de engedelmeskedni sem szeret.[25]

Mátay Mónika írásában[26]Endrődy egy szerencsétlen, a cigányok testszagával kapcsolatos eszmefuttatását is idézve azt állítja, hogy Endrődy *„állatok tulajdonságaival ruházza fel a cigányokat"*. A fenti idézet fényében megállapítható, hogy ez nem igaz. Endrődy nem a cigányokat hasonlítja az állatokhoz, hanem a cigányok életkörülményeit írja le a vadállatokéhoz hasonlatosként és (részben) ezzel magyarázza tetteiket.

Azt, hogy Endrődy nem eleve rosszindulattal, hanem a rendészeti szakember szemén keresztül vizsgálta a cigányokat az is bizonyítja, hogy határozottan cáfolja azt az akkoriban még széles körben elterjedt tévhitet, miszerint a vándorcigányok magyar gyerekeket rabolnak:

Nézetünk szerint ez a gyereklopási mese a régmúlt időkről maradt föl a cigányokról, a mikor némely államokban borzasztóbbnál borzasztóbb dolgokkal, többi közt emberhús evéssel is vádolták szegényeket s a kínpadon kicsikart vallomás alapján e miatt tömegesen végezték ki őket.[27]

---

[22] POMOGYI László: Cigánykérdés és cigányügyi igazgatás a polgári Magyarországon. Osiris - Századvég. Budapest, 1995. 47. old.
[23] POMOGYI id. mű 41.old.
[24] ENDRŐDY id. mű 147. old.
[25] ENDRŐDY id. mű 145. old.
[26] MÁTAY Mónika: Agycentizők a századfordulón. Budapesti Negyed 47-48. A bűnös Budapest. http://bfl.archivportal.hu/id-697-matay_monika_agycentizok.html
[27] ENDRŐDY id. mű 161. old.

Mindazonáltal Endrődy a cigányok legjellemzőbb tulajdonságának a gyávaságot tartja, melyet több példával és idézettel is igyekszik alátámasztani, majd megállapítja:

Gyávaságukat jellemzi (...), hogy gyilkosságot majdnem kivétel nélkül csak alvókon, vagy biztos búvhelyből, esetleg méreg által hajtanak végre, vagy kísérlenek meg. Oly gyilkosságra, vagy súlyos testi sértésre, mely miatt a cigány magát veszedelemnek tette volna ki, vagy amely miatt ellenfelével szemtől-szembe kell állania, bűnkrónikájukban alig találunk.

A mai szemmel nyilvánvalóan tudománytalan és semmivel alá nem támasztható állításokat sajnos az élet is nagyon gyorsan és „látványosan" megcáfolta, amikor 1907. július 19.- ről 20.- ára virradó éjjel Dánoson (ma Dánszentmiklós) egy cigánykaraván tagjai bestiális módon meggyilkolták Szarvas István csárdatulajdonost és családját, valamint egy odatévedt kocsist, annak ellenére, hogy a csárdatulajdonos fegyverrel állt ellen a családjára törő haramiáknak. A „gyáva cigányok" vezetője Kolompár Balog Tuta később szintén fegyverrel szállt szembe az őt elfogni igyekvő csendőrökkel.[28]

Az esetről olvasható – nem kriminalisztikai profilú – publicisztika[29]szerint Endrődy könyvének cigányokról adott jellemzése szerepet játszott abban, hogy a nyomozás elhúzódott, mert a bűncselekmény elkövetési körülményei miatt a csendőrök kezdetben nem hitték el, hogy cigányok lehetnek az elkövetők. Az igazság ezzel szemben az, hogy a gyanú szinte azonnal a cigánykaraván tagjaira terelődött – többek között egy, a tetthelyen hagyott tarka cigánykendő és tanúvallomások alapján – a nyomozás elhúzódásának oka pedig elsősorban az volt, hogy az elkövetők az akkori viszonyok között rendkívül mobilak voltak, amely tulajdonságukra viszont Endrődy könyve a cigányokkal kapcsolatosan már 1897.-ben felhívta a figyelmet.[30]

A dánosi rablógyilkosságot követő razziák és később a gyanúsítottak vallatása során a csendőrök állítólag rendkívül brutálisan és embertelenül léptek fel, ami miatt a korabeli sajtó egy része – köztük Ady Endre is[31] – kritizálta a csendőrséget. A csendőrséggel szemben ez a régi és nem is teljesen alaptalan vád indokolttá teszi, hogy idézzünk Endrődy Géza egy másik, már posztumusz megjelent művéből, amelyben a kényszervallatást rá jellemző módon erkölcsi és szakmai alapon is egyaránt elfogadhatatlannak tartja:

[28] A dánosi rablógyilkosság a magyar kriminalisztika történetének több okból is egyik leghíresebb esete. A dánosi gyilkosság nyomán kialakult korabeli média hisztéria újból felszínre hozta az Endrődy által cáfolt emberevési és gyereklopási vádakat is.

[29] Gaál György: A dánosi rablógyilkosság – és ami mögötte van. Médiakutató 2007. ősz. http://www.mediakutato.hu/cikk/2007_03_osz/01_danosi_rablogyilkossag/01.html

[30] ENDRŐDY id. mű 168. old. A nyomozás elhúzódásáról is csak az akkori viszonyok szerint beszélhetünk, hisz az elkövetőket a július 20.-i elkövetéshez képest két héten belül elfogták.

[31] Pl. Budapesti Napló 1907. július 26. *„Helyeslem a cikkeket, melyek a csendőrség intézményét nálunk pompásan beváltnak magasztalják. Valóban Dános esete s a Szarvas-csárda gyilkos haramiáinak összefogdosása is ezt bizonyítják. Igen, a csendőrség, a mi csendőrségünk, ért a gyilkosok kinyomozásához, sőt túlságosan ért. Kiváló csendőrségünkkel már nem egy ízben esett meg, hogy egy gyilkos helyett egy gyilkossághoz három gyilkost is talált. Az ilyen eredmény sok egy kicsit a jóból s emberséges szerény ember megelégszik, ha csak éppen a valóságos gyilkosokat fogják el. Nem gyanúsítok, de egy nagyon eleven legenda fátyolait libbentem meg. Ha én csatangolnék Dános körül s a csendőrök elfognának, nem állok jót magamról, hogy nem vallom be a gyilkosságot. Az „azt mondják" s némely törvényszéki tárgyalás adatai szerint a gyanúsított ember kap először is húsz erős pofont. Ez azt akarja jelenteni, ha jegyzőkönyvi nyelvre fordítjuk: mi az ön neve, uram? A jegyzőkönyvbe pedig sok adatot foglalnak s a pofonoktól még az oláh cigány is elszédül."* Ady akkoriban több publicisztikájában is említette Dánost.

Az erő kifejtése csak hasonló erővel szemben érvényesülhet; a férfi tekintélye nem nyilvánulhat abban, ha gyengével, védtelennel érezteti fölényét, a csendőr nem imponál akkor, midőn a már hatalmában lévő gonosztevőnek az erősebb voltát akarja megmutatni.(...) Vita tárgyát már nem képezheti és általánosan tapasztalt tény, hogy a vallomások bántalmazás által való kicsikarásának semmi gyakorlati haszna sincs az eredmény elérésére. Egy a nyomozásban jártas, ügyes csendőr százszor inkább fel tudja deríteni az igazságot, mint a kínzókamrák ördögi eszközei. A bántalmazás tehát az igazság keresésének védszárnyai alatt sem menthető.[32]

Érdekes, hogy Endrődy illetve nyomozati tankönyve más módon is összefüggésbe hozható a dánosi négyes rablógyilkossággal. Amint az szinte köztudomású, a dánosi bűntény a magyar kriminalisztika történetében elsősorban arról híres, hogy ebben az ügyben használták fel először Magyarországon az ujjlenyomatot, mint bizonyítékot az elkövetőkkel szemben.

A kriminalisztikai szakirodalom egységes abban, hogy a személyazonosítás új módszerének bevezetése Pekáry Ferenc kerületi rendőrkapitánynak (későbbi budapesti főkapitány-helyettesnek) köszönhető, aki 1902-ben Londonban töltött szabadsága alatt ismerkedett meg a módszerrel, onnan hazajőve jelentést tett arról Rudnay Béla főkapitánynak, majd ezek után főkapitányi engedéllyel kezdték el azt a munkát, amelynek eredményeképpen 1904.-re a daktiloszkópia végleg bevezetésre került a *budapesti főkapitányságon*. Az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal – benne a daktiloszkópiai részleg – azonban csak 1909. január 01. napjával alakult meg, nem utolsó sorban annak köszönhetően, hogy a dánosi rablógyilkosság bizonyításánál sikeresnek bizonyult és a tettesek elítélését eredményezte a helyszínen talált ujjnyom azonosítása.

Joggal merül fel a kérdés, hogy az 1907. július 19-ről 20-ra virradó éjszaka Dánoson – tehát nem a budapesti főkapitányság illetékességi területén – elkövetett bűncselekmény helyszínén, hogyan és miért biztosítottak ujjnyomot a helyszínre kiérkező csendőrök? A felszínes válasz erre persze az, hogy az ujjnyomokat nem a csendőrök, hanem valószínűleg az azok jelentőségével ekkor már tisztában lévő és a helyszínre szintén kiszálló négy budapesti detektív biztosíttatta a későbbi vizsgálat céljából. Ez azonban korántsem biztos…

Endrődy Géza könyve XI. fejezetének (*„A lábnyomokról és egyéb nyomokról”*) harmadik, *„A hajszál (papillár) vonalak lenyomata”* címet viselő része az alábbiakat tartalmazza:

A hajszál-vonalak, vagy papillár-vonalak alatt azon rendkívül vékony és finom vonalakat értjük, melyek az ember ujja hegyének belső részén, tehát a köröm mögött elhúzódnak. Ezek a vonalak azzal a sajátsággal bírnak, hogy minden embernél más formájúak s hogy irányuk és formájuk a gyermekkortól kezdve a késő vénségig ugyanaz marad. A személyazonosság bizonyítására tehát ezeknek a vonalaknak a lenyomata sokszor igen nagy fontossággal bír, - p.o. ha egy gyilkos a kezeit bevérezte s véres ujjával valamely sima felületű tárgyhoz ér, azon a hajszálvonalak híven megmaradnak; azért midőn a csendőr ily véres ujj lenyomatot talál, azt okvetlenül biztosítsa,(kiemelés tőlem! A szerző) *mert ha azt a gyanúsított egyén ujjahegyének lenyomatával – természetesen nagyító üveg segélyével, összehasonlítjuk – a személyazonosságot kétségtelenül bizonyítani lehet. Az összehasonlításra szükséges lenyomatot úgy szerezzük meg, hogy a gyanúsnak ujjait olajos festékkel, korommal, tintával, vagy valami festék félével bekenjük s aztán papírra ismételten lenyomatjuk.*[33]

---

[32] ENDRŐDY Géza: Alapvetés a csendőr erkölcsi neveléséhez. Kiadja Kaufman Ábrahám M.- Szigeten (1902) 104.old. A könyvben a szerző külön fejezetet szentelt a bántalmazások elítélésének.
[33] ENDRŐDY id. mű 206. old.

A helyszínen egy poháron (vagy borosüvegen) volt az a véres ujjnyom, amelyet később sikeresen azonosítottak az egyik elkövető ujjlenyomataként…

Tehát Endrődy Géza 1897.-ben megjelentetett és a csendőrök által szívesen forgatott nyomozási tankönyve már ekkor szóról-szóra leírta, hogy mi az ilyen esetekben a teendő![34]

Azt, hogy a véres ujjlenyomat jelentőségével már a helyszínre először kiérkező csendőrjárőr is tisztában volt, konkrétan alátámasztja egyébként a Soltész Imre által később írt csendőrségi nyomozati tankönyv, aminek az ujjlenyomatokról szóló részében az alábbiak olvashatók:

A dánosi rablógyilkosságban is nagy szerepet játszott a helyszíni ujjnyom a járásőrmester különös ügyessége folytán. A dánosi csárda ivójában az asztalon talált boros üvegeket a nyomozás alatt alapos vizsgálat alá vévén, mivel azok egyikén ujjnyomokat vett észre, azt biztonságba helyezte abban a reményben, hogy az ujjnyomatrendszer segítségével ez esetleg a tettes kiderítésére vezet. S tényleg később a szakértő által ez ujjnyomokról készített fénykép alapján sikerült is megállapítani, hogy az ujjnyom a Lakatos János (Sztojka Párnó) ujjlenyomatával azonos.[35]

Persze a járásőrmester olvashatta Dr. Gábor Béla és Dr. H. Arányi Taksony akkor már megjelent könyvét,[36] illetve azt a szintén Dr. Gábor Béla által jegyzett előadást[37] is, amely a daktiloszkópiáról szólt, de ennek kisebb az esélye, mint annak, hogy a leleményes csendőr őrmester emlékezett az elsősorban csendőrök számára kiadott Endrődy mű vonatkozó részére, és az ott olvasottak szerint járt el. Endrődy Géza munkája tehát nagy valószínűséggel hozzájárult ahhoz, hogy a dánosi négyes rablógyilkosság tetteseivel szemben a hatóság eredményesen tudta a büntető eljárást lefolytatni.

A fentiek alapján egyébként véleményem szerint az az eddig nem vitatott állítás is megkérdőjelezhető, hogy Pekáry Ferenc – aki korának kimagasló tudású és felkészültségű rendőrtisztviselője volt – először Londonban „csodálkozott rá" a daktiloszkópiára. Nehezen elképzelhető, hogy a rendőrségi pályafutását 1882.-ben elkezdő Pekáry nem olvasta Endrődy 1898.-ban Budapesten másodszor is kiadott nyomozási tankönyvét, hisz tudjuk róla, milyen nagy hangsúlyt helyezett a rendőrök önképzésére.[38]Sokkal valószínűbb, hogy Pekáry olvasta Endrődy művét (vagy annak eredeti, Hans Gross által írt változatát) és londoni útja során már volt mihez kötnie az ott látottakat, észlelve, hogy az a gyakorlatban is kiválóan működik (és nem utolsó sorban jóval olcsóbb, mint a Bertillon féle antropometria).

Endrődy Géza tankönyvében a fentieken túl is sok érdekes és sokszor a mai napig jól használható és tanulságos gondolatot talál a kriminalisztika iránt érdeklődő olvasó. Ilyenek például a bűnjelek kezelésével kapcsolatos sorai is:

---

[34] Ezt a tényt azonban a magyar kriminalisztikai szakirodalomban a dánosi rablógyilkossággal kapcsolatosan tudomásom szerint még nem írta le senki.

[35] SOLTÉSZ Imre: Útmutatás a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára. Budapest, 1924, Palladis. 170. old.

[36] DR. GÁBOR Béla-DR. H. ARÁNYI Taksony: Dactyloscopia. A személy kilétének megállapítása az ujjak lenyomata alapján. Országos Központi Nyomda Részvénytársaság. Budapest, 1905.

[37] DR. GÁBOR Béla: A dactyloscopia rendszere. Magyar Jogászegyleti Értekezések. 253. szám. Budapest, 1906.

[38] Ő hozta létre pl. a rendőrtisztviselők tudományos és jogi ismereteit bővítő ún. „Bűnügyi Értekezletet", ami tulajdonképpen egy színvonalas önképző kör volt. Erről és Pekáryról bővebben: DR. ANTI Csaba László: A modern állami rendőrség apostola, Dr. zebegnyői Pekáry Ferenc (1859-1925). Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület tiszteletére. Szemelvények az állami bűnüldözés történetéből. Írta és szerkesztette: Dr. SZOMOR Sándor. Országos Rendőr-főkapitányság. Budapest, 2011.

De bármily gonddal járjon is ezeknek az elszállítása, soha sem szabad a csendőrnek abba a hibába esni, hogy azokat visszahagyja s azt jelentse, miszerint: "a bűnjelek nagy terjedelmük és nehézségüknél fogva beszállítás végett az elöljáróságnak adattak át." A községi bíró az ily bűnjellel nem sokat törődik, átadja egy alkalmilag a városba menő fuvarosnak, aki azt minden figyelem és kímélet nélkül a kocsiderékban levő többi tárgyak közé dobja s mire a szakértő kezéhez jut, addig a vérnyomok teljesen felösmerhetlenül elpusztultak róla, vagy más véres tárggyal érintkezve, teljesen idegen nyomok kerülhettek reá.[39]

Ugye, hogy nincs új a nap alatt?

[39] ENDRŐDY id. mű 207. old.

ENDRŐDY GÉZA